

DIÀLEGS ESPAÑA PLURAL / CATALUNYA PLURAL

Estabilitat i lleialtat: un nou marc d'actuació

11 de desembre de 2019

Un passatge estret, però passatge al capdavant

Intervenció d'**Andreu Mas-Colell**, Catedràtic d'Economia de la Universitat Pompeu Fabra

"Els conflictes difícils són aquells en els quals falta la confiança. Poden les parts intuir els paràmetres d'un compromís possible, però si cap d'elles confia en l'altra el compromís només s'assolirà si es construeix un marc de confiança en el seu compliment, i això només es pot dur a terme pas a pas, fita a fita"

En primer lloc, moltes gràcies a les tres institucions organitzadores per la invitació a participar en aquest diàleg amb el meu bon amic i col·lega economista Carlos Solchaga.

En rigor, una reflexió sobre el futur hauria de començar per una mirada al passat. Però en els pocs minuts disponibles prefereixo concentrar-me en el futur. El passat és per tots conegut, fins i tot si en les nostres necessàries crítiques i autocrítiques el podem interpretar de maneres diverses. El futur, en canvi, no està predeterminat i el que ara importa és que col·lectivament no ens equivoquem o, si es vol i permetent-me, com a excepció, una mirada furtiva al passat, no ens tornem a equivocar.

Si no per altra cosa que per la meva dedicació acadèmica, i amb perdó d'Adam Smith, sé bé que la interacció de múltiples decisors pot generar resultats que no són desitjables per a la immensa majoria dels mateixos. Això pot passar, fins i tot, comptant amb la seva plena racionalitat. I no diguem quan aquesta hipòtesi és dubtosament descriptiva. Si, per exemple, les emocions juguen un paper destacat en la decisió col·lectiva. Em permetreu, però, que procedeixi per uns minuts sota la dubtosa hipòtesi.

Al llarg d'aquestes setmanes la interacció al voltant del conflicte català està entrant en una fase de negociació, formal i informal. És de celebrar, ja que els nivells de tensió assolits són perjudicials per a tothom.

En la negociació, en sentit ampli, tenim, aquí i ara, com a mínim quatre sensibilitats. No intento associar-les de manera estricta amb partits polítics. Hi ha correlacions, però també convivència de sensibilitats dins d'una mateixa formació política, un factor més de complexitat. D'una banda, tenim, a Catalunya, als sobiranistes independentistes, els de tota la vida, aquells per als quals una nació ha de tenir un Estat, i tenim també als sobiranistes que anomenaré a-independentistes, els que poden relativitzar la independència i posar més èmfasi en la preservació de la nació i en l'autogovern. De l'altra, en el global espanyol, inclús de Catalunya, tindriem, respecte al conflicte català, la sensibilitat dialogant i la no-dialogant. En termes de força electoral, les dues últimes eleccions generals semblen demostrar que la dialogant és majoritària, tot i que per poc. Quin hauria de ser el resultat de la interacció estratègica d'aquestes quatre sensibilitats pel que fa a la formació de govern i més enllà? Penso, sota la hipòtesi de racionalitat, que hauria de ser un on una majoria parlamentària, que reflecteix una majoria social, dona pas a un govern que propicia el diàleg i la negociació. Des del costat català propiciar és el que tècnicament s'anomena una estratègia dominant: és el millor en qualsevol circumstància. Per als sobiranistes a-independentistes que, com a tals, mantenen alguna esperança que la negociació pugui donar resultats positius, la seva actitud natural serà la de no tancar el pas a aquest govern. I els que no ho creuen han de fer el mateix perquè, si tan convençuts estan del fracàs de la negociació, serà demostrant que estan disposats a negociar -i, afegeixo, limitant-se a manifestacions de protesta ordenades, demostratives i no disruptives- com es carregaran de raó i, en la terminologia a l'ús, ampliaran la base per a la següent fase del contenciós. Evidentment, en aquest cas també l'estratègia dialogant serà la millor per a la sensibilitat dialogant espanyola.

"Penso que el sobiranisme, entès com la convicció que el poble català és un subjecte polític, no decreixerà en el futur, però l'independentisme podria fer-ho si des de Catalunya es tingués la percepció que Espanya està disposada a ser com Alemanya, amb els seus Berlín, Munic o Frankfurt"

En resum: esperem que es formi un govern que impulsi diàleg i negociació. La següent pregunta és sobre el ritme i el contingut d'aquesta negociació.

El ritme serà necessàriament lent. Els conflictes difícils són aquells en els quals falta la confiança. Poden les parts intuir els paràmetres d'un compromís possible, però si cap d'elles confia en l'altra el compromís només s'assolirà si es construeix un marc de confiança en el seu compliment, i això només es pot dur a terme pas a pas, fita a fita.

Un altre factor que propicia la lentitud és la realitat de la presó i exili.

Crec que cal pensar a vuit anys vista, la qual cosa significa que en els primers quatre caldria assegurar que tinguem els quatre següents.

Tampoc és fàcil precisar els continguts i les fites que és realista aconseguir en un primer període de quatre anys. Perquè en gran mesura es tracta d'aconseguir un clima de distensió i d'interlocució permanent, fluida i progressivament empàtica. No és realista, però, esperar que a això s'arribi simplement pel fet mateix de parlar. Hi ha d'haver gestos amb substància i un encadenament de fites. No em correspon concretar-les, tot i que ja he esmentat dues pel costat català: facilitar la formació de govern i limitar-se a

mobilitzacions ordenades i no disruptives. Però, pel costat del govern d'Espanya, sí diria el següent: al meu entendre dos eixos propulsors de la desafecció catalana, en la terminologia del President Montilla, són la percepció que el model territorial centralitzat s'està consolidant amb força, exemplificat en el mapa de l'AVE o en el creixement del poder econòmic de Madrid, i la percepció que Espanya veu la identitat nacional catalana o, si es vol, la nacionalitat catalana, com una amenaça i, en particular, la prevalença de la llengua com una imperfecció. Penso que el sobiranisme, entès com la convicció que el poble català és un subjecte polític, no decreixerà en el futur, però l'independentisme podria fer-ho si des de Catalunya es tingués la percepció que Espanya està disposada a ser com Alemanya, amb els seus Berlín, Munic o Frankfurt. O encara millor, com Canadà, on la realitat nacional del Quebec és paral·lela a la catalana i més respectada. Tots les fites i els gestos que vagin en aquesta direcció marcaran camins de distensió. No és difícil identificar els àmbits rellevants: infraestructures, com port i aeroport, establir i desenvolupar en profunditat el consorci tributari ja previst, i no discutit, en l'Estatut el 2006, o no qüestionar la troncalitat escolar del català i l'objectiu del bilingüisme perfecte i culte. Cada un té la seva llista. Però en termes generals diria que serà fàcil reconèixer si les polítiques de govern s'orienten en la bona direcció.

Com he dit, vuit anys, doncs, per a l'escalada de fites. És natural preguntar-se si la fita final serà un referèndum sobre la independència o, estrictament parlant, una reforma constitucional que ho permetés. Ho dubto molt però també afirmo que és legítim reivindicar-lo. Certament en algun moment haurà d'haver una apel·lació al vot popular per a, per dir-ho així, segellar l'acord amb solemnitat. Però no podrà ser aviat, i probablement no podrà ser mentre continuï la presó i l'exili. En particular, no soc partidari d'una reforma constitucional a curt termini. No resoldria el conflicte català una reforma constitucional que no tingués majoria o només una majoria minsa a Catalunya. I no veig un altre resultat possible a curt o mitjà termini que aquest. Penso a més que el nostre problema medul·lar no és de Constitució sinó de Tribunal Constitucional. Una Constitució que entre moltes altres coses admet una distinció entre regions i nacionalitats pot tenir desenvolupaments variats. Les ambigüitats en la seva redacció defineixen molts camins oberts, inclòs, per exemple, el federal. Però aquests camins s'han anat tancant per la dominància reaccionària en la composició del Tribunal Constitucional. Qualsevol agenda de distensió haurà d'incloure el reequilibrar aquesta composició. Que no se'ns digui que això és polititzar. Els que com jo hem viscut molts anys als EUA sabem molt bé que la composició del màxim tribunal d'un país és un tema essencialment polític. I, dit sigui de passada, la dreta espanyola també ho entén molt bé. L'esquerra no tant.

"És natural preguntar-se si la fita final serà un referèndum sobre la independència, o, estrictament parlant, una reforma constitucional que ho permetés. Ho dubto molt, però també afirmo que és legítim reivindicar-ho"

S'afirma sovint que no podrà haver-hi un acord sòlid i durador si no inclou la dreta espanyola. És cert, però l'observació no pot implicar que aquesta dreta tingui capacitat de veto a cada moment, i especialment no en aquest moment. Tradicionalment l'esquerra espanyola ha estat més dialogant amb Catalunya. I això justifica ara que des dels grups parlamentaris catalans o bascos, encara els de centre dreta, se'ls permeti governar. Als països democràtics governen les majories i qualsevol majoria és legítima. El dia que la intolerància cap a la diferència catalana i basca, i el procurar que aquest sigui tema

central de les eleccions, resti a la dreta més vots que els que li afegeixi, serà un dia decisiu, un punt d'inflexió en l'esdevenir de la societat espanyola. Els partits catalans han de treballar perquè aquest dia arribi, que no serà, al meu parer, abans de vuit anys. Per a això haurien de practicar una política prou moderada per garantir que, si la dreta planteja unes eleccions com un assalt a l'autogovern català, o basc, o gallec, les perdi. És possible que sigui estret el passatge entre una moderació catalana sostenible i les polítiques que un govern d'Espanya consideri viables en el marc de les seves perspectives electorals. Però estic convençut que aquest passatge existeix, que els resultats electorals recents ho apunten i que és l'única esperança que seriosament ens queda a tots els que volem evitar que el conflicte s'agreugi. Ja sé que hi ha independentistes que no ho veuen així. Que pensen que la dreta espanyola mai canviarà i que continuarà intimidant l'esquerra de tal manera que a una moderació catalana li faltaria oxigen. Jo els repetiria que tot i que creguin que és així, i precisament perquè ho creuen, serviran millor el seu interès prenent que no ho creuen. Són encara molts els catalans que estan disposats a donar una oportunitat a aquesta possibilitat i és millor que no vegin en l'independentisme una obstrucció a la mateixa.

"El dia que la intolerància cap a la diferència catalana i basca, i el procurar que aquest sigui tema central de les eleccions, resti a la dreta més vots que els que li afegeixi, serà un dia decisiu, un punt d'inflexió en l'esdevenir de la societat espanyola"

El panorama prospectiu que els he descrit, i que passa per la formació de govern de coalició d'esquerres, pot anar-se'n en orris per, al menys, tres raons. Una és que el PSOE sucumbeixi a la pressió dels sectors que desitjarien un govern de gran coalició sense Sánchez. No ho crec probable si aquest disposa d'una actitud favorable de, com a mínim, Esquerra. La segona raó són les emocions de l'opinió pública i de les bases dels partits. El veto del parlament català a Iceta com a president del Senat, per exemple, no té una altra explicació. Amb dirigents polítics molt estimats a la presó i a l'exili qualsevol incident o provocació comporta impactes emocionals que poden interferir en gran manera en una negociació. Això és especialment així si, i aquesta és la tercera raó, aquests incideixen sobre la competència electoral entre partits. Ho hem vist en el passat i és un factor sempre present. Segurament Esquerra vol obrir pas al govern de coalició. Però té por de perdre vots cap JXC, per la dreta, i la CUP per l'esquerra. Les dues formacions es troben en la posició còmoda de ser aritmèticament irrellevants i es poden permetre els graus de llibertat derivats de no carregar amb la responsabilitat per la no formació de govern de coalició. En certa forma és l'oposat al que va passar quan a l'octubre de 2017 el President Puigdemont va estar a punt de convocar eleccions.

Acabo expressant el desig que els líders dels partits sàpiguen mirar a mig termini. Estic convençut que a mig termini una actuació responsable serà recompensada electoralment. Però no puc evitar expressar el desig que els electors sabessin també contenir les seves emocions, i reaccionar amb el cap fred, també a curt termini.